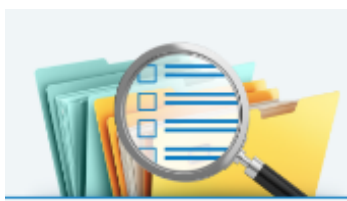


SPUSTELIU. PASISKOLINU: KAIP SKAITMENINĖS PASKOLOS GALI SUŽLUGDYTI JŪSŲ FINANSINĘ ATEITĮ



Žiniasklaidos šaltiniuose pateikto atvejo analizė

Parengė Kauno rajono švietimo centras (Lietuva)

Įvadas

Atvejo analizė grindžiama Lietuvos naujienų portalą (<https://shorturl.at/4ZZXQ>) pateikta informacija. Atkreipiame dėmesį, kad duomenys surinkti remiantis naujausiais šiuo metu skelbiamais žiniasklaidos pranešimais, bet atsiradus naujai informacijai, turinys gali keistis. Šia atvejo analize norima informuoti žmones apie galimus neatsakingo skaitmeninio skolinimosi spąstus, didinant informuotumą apie paskolų internetu galimybes, greitųjų skaitmeninių paskolų riziką, pabrėžiant, kaip prastas kredito balas gali apsunkinti asmens galimybes ateityje užsitikrinti didesnes paskolas, pavyzdžiui, būsto kreditą.

Atvejo analizė

Tomas (32 metai) dirbo statybininku ir kukliai gyveno viename Lietuvos kaimo gyvenamosios vietovės miestelyje. Nors dirbo sunkiai, tačiau atlyginimo dažnai neužtekdavo mėnesiui. Tomui, kaip ir kitiems

miestelio gyventojams, buvo sudėtinga gauti tradicines bankų paslaugas, nes arti nebuvo jokio banko skyriaus, taigi Tomas neturėjo ir kredito istorijos.

Spręsdamas retkarčiais išskylančius nenumatytus lėšų trūkumo atvejus, Tomas naudojosi lengvai prieinamomis trumpalaikėmis skaitmeninėmis paskolomis, kurioms nereikia jokio kredito patikrinimo. Lengvos paraiškos, greitas patvirtinimas, greitai ateinantys pinigai – buvo, rodos, stebuklingas sprendimas. Tomas skolinosi dažnai, pinigus leido ne tik pirmo būtinumo daiktams, nekreipdamas dėmesio į didėjančią skolą ir į dideles palūkanų normas. Jis grąžindavo vieną paskolą, tada imdavo kitą. Arba imdavo paskolą, kad padengtų prieš tai buvusią. Ilgainiui šie veiksmai tapo norma, kitaip jis nebemokėjo gyventi.

Po kurio laiko Tomas susipažino su mokytoja Lina. Netrukus jie nusprendė susituokti. Svajodami apie geresnę ateitį, ieškodami naujų galimybių abu persikėlė gyventi į Vilnių, didžiausią Lietuvos miestą. Mieste Lina įsidarbino mokykloje, o Tomas gavo stabilesnę ir geriau apmokamą darbą didelėje statybos įmonėje.

Mąstydami apie bendrą gyvenimą, šeimą jie pradėjo ieškoti būdų, kaip įsigyti nuosavą būstą. Tačiau, kai kreipėsi dėl būsto paskolos, pora susidūrė su problema. Bankas nuodugniai įvertino Tomo finansinę padėtį - neatsakingi skaitmeninio skolinimosi įpročiai lėmė blogą Tomo kredito reitingą, o kadangi asmuo, turėjęs pradelstų mokėjimų netolimoje praeityje, laikomas rizikingesniu nei asmuo su švaria kredito istorija, bankas paskolos nesuteikė. Lina skatino Tomą nepasiduoti ir nenuleisti rankų. Siekdami ištaisyti padėtį, jie ėmėsi ryžtingų veiksmų: kreipėsi į banko rekomenduotą finansų patarėją ir kartu parengė planą, kaip pagerinti kredito reitingą, o tam reikėjo sudaryti visų savo išlaidų ir pajamų sąrašą, numatyti mėnesio išlaidų biudžetą, numatyti lėšų kaupimą.

Laikantis parengto plano, Tomo kredito balas palaipsniui gerėjo. Kartu su Lina jie sutaupė lėšų, kurių pakako pradiniam įnašui už butą. Kai jie vėl kreipėsi dėl būsto paskolos, bankas įvertino gerokai pagerėjusią poros kredito istoriją, atsakingą pinigų valdymą ir patvirtino jų paskolą.

Rekomendacijos ir patarimai

Finansinis raštingumas – tai įgūdžių ir žinių, leidžiančių asmeniui priimti pagrįstus ir veiksmingus finansinius sprendimus, visuma. Todėl finansinis raštingumas yra ne tik svarbus, bet ir būtinas, naudojantis skaitmeninėmis finansinėmis paslaugomis ir skaitmeninėmis technologijomis. *EBPO/INFE 2023 Tarptautinis suaugusiųjų finansinio raštingumo tyrimas* rodo, kad daugeliui suaugusiųjų gali nepakakti pagrindinių skolinimosi įgūdžių. Šioje ataskaitoje pateikti įrodymai atskleidžia galimą riziką ir pavojus, kuriuos turėtų žinoti skaitmeninių paskolų gavėjai:

- Skaitmeninėms paskoloms, ypač toms, kurios suteikiamos greitai ir kurioms keliami minimalūs reikalavimai, gali būti taikomos didesnės palūkanų normos nei tradicinėms banko paskoloms.
- Greitųjų skaitmeninių paskolų grąžinimo terminai dažnai būna trumpesni, todėl iš paskolos gavėjų gali būti reikalaujama pinigų grąžinti greitai.
- Kai kurios skaitmeninės paskolos gali slėpti papildomus mokesčius arba sudėtingesnes sąlygas, kurios gali būti ne visiškai skaidrios.
- Greitas skaitmeninių paskolų suteikimas gali paskatinti impulsyvų skolinimąsi, kai asmenys priima greitus finansinius sprendimus, iki galo neįvertinę savo galimybių grąžinti paskolą ar paskolos reikalingumo.
- Greitas skolinimasis gali lemti prastą asmens kreditingumą, kuris išreiškiamas kredito balu, o tai gali turėti įtakos įvairiems asmens finansinio gyvenimo aspektams ateityje.
- Kai kurios skaitmeninės skolinimo platformos gali taikyti neatsakingą skolinimo praktiką, besiorientuodamos į pažeidžiamus skolininkus, turinčius prastą kredito istoriją, ir siūlydamos paskolas, kurias sunku grąžinti.
- Skaitmeninis skolinimas yra palyginti nauja sritis ir gali būti ne taip griežtai reguliuojama kaip tradicinė bankininkystė, todėl paskolų gavėjai turi mažiau apsaugos priemonių.

KREDITO REITINGO LYGMENIS

A klasė

(0,00-0,04 proc.)

Labai aukštas
patikimumas

B klasė

(0,45-1,71 proc.)

Aukštas
patikimumas

C klasė

(0,72-5,04 proc.)

Vidutinis
patikimumas

D klasė

(5,05- 21,90 proc.)

Patenkinamas
patikimumas

E klasė

(21,91- 100 proc.)

Žemas
patikimumas

„Vertinant asmens kredito reitingą, atsižvelgiama į tokius išorinius faktorius, kurie signalizuoja asmens įgūdžius ir galimybes planuoti, prisiimti, vykdyti savo įsipareigojimus laiku“

Šaltinis – „Creditinfo“

Remiantis *EBPO rekomendacija dėl finansinio raštingumo* buvo pateikta keletas pasiūlymų, susijusių su skaitmeniniu skolinimusi:

- Mokėdami naršyti internetinės bankininkystės platformose bei naudotis biudžeto sudarymo programėlėmis, asmenys gali efektyviai valdyti savo finansus.
- Žinodami skirtumą tarp įvairių paskolų variantų, žmonės gali priimti saugesnius finansinius sprendimus ir laikytis atsakingų finansinių įpročių.
- Skatindamas atsakingus finansinius įpročius, Lietuvos bankas teikia gaires ir rekomendacijas, kaip užtikrinti, kad klientai priimtų pagrįstus sprendimus ir suprastų skaitmeninių paskolų sąlygas. Žemiau pateikta keletas bendrų rekomendacijų dėl atsakingo skolinimosi:
- Bankas pabrėžia, kad svarbu perskaityti ir suprasti skaitmeninio skolinimosi sąlygas, įskaitant palūkanų normą, grąžinimo grafiką, mokesčius ir delspinigius už pavėluotus mokėjimus.
- Bankas rekomenduoja skolininkams labai tiksliai įsivertinti savo finansinius poreikius ir nesiskolinti daugiau nei reikia.
- Bankas teikia internetines paskolų skaičiuokles. Šios priemonės gali padėti skolininkams suprasti, kiek jiems reikės grąžinti kas mėnesį.
- Kadangi paraiškų teikimo procesas vyksta internetu, bankas atkreipia dėmesį, kad imant paskolą, svarbu naudoti saugius įrenginius ir ryšius.

Klausimai savirefleksijai

Šie klausimai yra skirti savianalizei ir įsivertinimui. Jie padės jums geriau suprasti savo finansinius įpročius, vertybes ir lūkesčius.

- 1) Ar kada nors buvote patekęs į situaciją, kai naudojotės trumpalaikėmis skaitmeninėmis paskolomis, negalvodami apie ilgalaikes pasekmes?
- 2) Ar visada vertinate savo finansinius sprendimus ir jų įtaką jūsų ateities tikslams?
- 3) Kokie yra jūsų ilgalaikiai finansiniai tikslai ir kaip su jais dera dabartiniai jūsų išlaidų įpročiai?
- 4) Ar kada nors ieškojote profesionalų patarimo ar patarimų, kaip imti paskolą internetu? Jei ne, kokios kliūtys sutrukdė tai padaryti?

Įsivertinimo klausimai

*Atidžiai perskaitykite kiekvieną klausimą ir iš pateiktų variantų pasirinkite tinkamiausią atsakymą.**

1. Kurią iš šių strategijų Tomas įgyvendino, siekdamas pagerinti finansinę padėtį?

- a) Išleido daugiau neesminėms prekėms
- b) Ėmė papildomas trumpalaikes paskolas
- c) Smulkiems pirkiniams naudojo apsaugotą kredito kortelę
- d) Nepaisė turimų skolų ir kredito reitingo

2. Kokie buvo Tomo pastangų ištaisyti kredito balą rezultatai?

- a) Jis paskelbė apie bankrotą
- b) Jis gavo būsto paskolą
- c) Jis ir toliau kovojo su skolomis
- d) Jis konsolidavo turimas paskolas

3. Kokią įtaką Lina padarė Tomo finansinėms perspektyvoms?

- a) Ji skatino ir toliau neatsakingai skolintis
- b) Ji įkvėpė imtis atsakingų veiksmų
- c) Ji siūlė persikelti į kitą miestą, dėl geresnių paskolos suteikimo galimybių
- d) Ji padėjo konsoliduoti turimas paskolas

4. Kokią pamoką išmoko Tomas iš savo skaitmeninio skolinimosi patirties?

- a) Finansinės nepriklausomybės svarbą
- b) Ilgalaikių investicijų naudą
- c) Neatsakingo skolinimosi pasėkmes
- d) Gyvenimo ne pagal išgales malonumą.

5. Kokia buvo pagrindinė Tomo pradinių finansinių sunkumų priežastis?

- a) Pastovaus darbo neturėjimas
- b) Pernelyg didelės išlaidos ne pirmojo būtinumo prekėms
- c) Izoliacija nuo tradicinių bankų paslaugų
- d) Aukštas pragyvenimo lygis jo mieste

Šis testas gali padėti įvertinti Tomo finansinės kelionės supratimą ir jo patirties pamokas.

* Teisingi atsakymai

1.C.2.B.3.B.4.C.5.C

Šaltiniai

- 1) OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy. Nuoroda internete: <https://www.oecd.org/financial/education/international-survey-of-adult-financial-literacy-2023.htm>
- 2) W. Godlen & L. A Cordie (2022). Digital Financial Literacy. Nuoroda internete: https://www.researchgate.net/publication/364121132_Digital_Financial_Literacy"
- 3) Federal Trade commission, Credit Reporting. Nuoroda internete: <https://www.ftc.gov/news-events/topics/consumer-finance/credit-reporting>
- 4) European Commision, Key information so you can compare offers. Nuoroda internete: https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/financial-products-and-services/consumer-credits-and-loans/index_en.htm
- 5) Lietuvos bankas, Eurosistema, Asmeniniai finansai. Nuoroda internete: <https://www.lb.lt/lt/asmeniniai-finansai>
- 6) Lietuvos bankas, Eurosistema, Lietuvių finansinis raštingumas per beveik dešimtmetį pablogėjo, 2024. Nuoroda internete: <https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuviu-finansinis-rastingumas-per-beveik-desimtmeti-suprastejo>
- 7) Davies, S., Finney, A., Collard, S., & Trend, L. (2019). Borrowing Behaviour. Nuoroda internete: <https://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/geography/pfrc/pfrc1901-borrowing.pdf>
- 8) Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija ,Paslaptinis kredito reitingas – kaip jį pagerinti ir kokią įtaką jis turi imant paskolą?, Nuoroda internete: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2138395/paslaptinis-kredito-reitingas-kaip-ji-pagerinti-ir-kokia-itaka-jis-turi-imant-paskola>
- 9) Bouyon, S. and Ayoub, J. (2018). Consumer credit, digitalisation and behavioural economics. Are new protection rules needed? ECRI Policy Brief No.9. Nuoroda internete: https://www.ceps.eu/system/files/ECRI%20PB%20No%209_SB_ConsumerCredit_0.pdf



-
- 10) Lunn, E. (2018). Klarna: 'buy now, pay later' system that is seducing millennials. The Guardian (online). Nuoroda internete: <https://www.theguardian.com/money/2018/nov/17/klarna-buynow-pay-later-system-that-is-seducing-millennials>
 - 11) Lietuvos naujienų portalas „Delfi“, 2019, Greitasis kreditas – tarsi nelaimė: dalijasi skaudžia patirtimi. Nuoroda internete: <https://www.delfi.lt/verslas/mano-eurai/greitasis-kreditas-tarsi-nelaime-dalijasi-skaudzia-patirtimi-72746644>